

Δήλωση

Translations proofread by EDPB Members.
This language version has not yet been proofread.

Δήλωση 05/2021 σχετικά με την πράξη για τη διακυβέρνηση δεδομένων υπό το πρίσμα των νομοθετικών εξελίξεων

Εγκρίθηκε στις 19 Μαΐου 2021

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Προστασίας Δεδομένων ενέκρινε την ακόλουθη δήλωση:

Στις 9 Μαρτίου 2021 ο ΕΕΠΔ και το ΕΣΠΔ ενέκριναν κοινή γνωμοδότηση για την πρόταση σχετικά με την πράξη για τη διακυβέρνηση δεδομένων (ΠΔΔ)¹, η οποία παρουσιάστηκε επίσης σε ακρόαση της επιτροπής LIBE του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στις 16 Μαρτίου 2021².

Το ΕΣΠΔ παρακολουθεί εκ του σύνεγγυς το έργο των συννομοθετών αναφορικά με τη σημαντική αυτή νομοθετική πρωτοβουλία, η οποία υπενθυμίζουμε ότι περιέχει διατάξεις που αφορούν την επεξεργασία δεδομένων, συμπεριλαμβανομένων των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, στο πλαίσιο της περαιτέρω χρήσης δεδομένων που βρίσκονται στην κατοχή φορέων του δημόσιου τομέα, των «υπηρεσιών κοινοχρησίας δεδομένων» (οι οποίες περιλαμβάνουν και τους λεγόμενους «μεσίτες δεδομένων»), καθώς και στο πλαίσιο της επεξεργασίας δεδομένων (περιλαμβανομένων των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που αφορούν την υγεία) από οργανώσεις «αλτρουισμού δεδομένων».

¹ EDPB-EDPS Joint Opinion 03/2021 on the Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on European data governance (Data Governance Act) [Κοινή γνωμοδότηση 03/2021 του ΕΣΠΔ και του ΕΕΠΔ για την πρόταση κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την ευρωπαϊκή διακυβέρνηση δεδομένων (Πράξη για τη διακυβέρνηση δεδομένων), η οποία διατίθεται στη διεύθυνση : [EDPB-EDPS Joint Opinion on the Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on European data governance \(Data Governance Act\) | European Data Protection Supervisor \(europa.eu\)](#)

² Βλ. το σχέδιο ημερήσιας διάταξης της ακρόασης [εδώ](#).

Η ΠΔΔ θα έχει σοβαρό αντίκτυπο στα δεδομένα και τις ελευθερίες των φυσικών προσώπων και της κοινωνίας των πολιτών ως σύνολο σε ολόκληρη την ΕΕ. Η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα αποτελεί κατά κανόνα τη βασική δραστηριότητα των προαναφερθεισών οντοτήτων³, και ως τούτου έχει αντίτυπο στα θεμελιώδη δικαιώματα στην ιδιωτική ζωή και στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, τα οποία κατοχυρώνονται στα άρθρα 7 και 8 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης ("Χάρτης"), καθώς και στο άρθρο 16 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης («ΣΛΕΕ»). Τα δικαιώματα αυτά αποτελούν την κορυφαία έκφραση των αξιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ο βιώσιμος χαρακτήρας της εμπιστοσύνης στην ψηφιακή οικονομία διακυβεύεται χωρίς ισχυρές εγγυήσεις προστασίας των δεδομένων. Με άλλα λόγια, η περαιτέρω χρήση, η κοινοχρησία και η διαθεσιμότητα των δεδομένων ενδέχεται να συνεπάγονται οφέλη, όμως ενέχουν και διάφορους τύπους κινδύνου πρόκλησης βλαβών στα ενδιαφερόμενα πρόσωπα και στην κοινωνία ως σύνολο, οι οποίες έχουν οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές επιπτώσεις σε φυσικά πρόσωπα⁴.

Για την αντιμετώπιση και τη μείωση αυτών των κινδύνων, καθώς και για την ενίσχυση της εμπιστοσύνης των πολιτών, οι αρχές και οι εγγυήσεις προστασίας των δεδομένων πρέπει να εφαρμόζονται από τα πρώιμα στάδια του σχεδιασμού της επεξεργασίας δεδομένων, ιδίως όταν αυτή αφορά δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα τα οποία δεν αποκτήθηκαν απευθείας από το φυσικό πρόσωπο το οποίο αφορούν. Επιπλέον, η ΠΔΔ πρέπει να συνάδει όχι μόνο με τον ΓΚΠΔ αλλά και άλλες νομικές πράξεις της Ένωσης και εθνικές νομικές πράξεις, ιδίως με την οδηγία για τα ανοικτά δεδομένα⁵, ανταποκρινόμενη κατ' αυτόν τον τρόπο στη δεσπόμενη αρχή του κράτους δικαίου, καθώς και να παρέχει ασφάλεια δικαίου στις δημόσιες διοικήσεις, τα νομικά πρόσωπα και τα ενδιαφερόμενα φυσικά πρόσωπα.

Η αιτιολογική έκθεση της ΠΔΔ αναφέρει ότι «η αλληλεπίδραση με τη νομοθεσία για τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα είναι ιδιαίτερα σημαντική. Με τον γενικό κανονισμό για την προστασία δεδομένων (ΓΚΠΔ) και την οδηγία για την προστασία της ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες, η ΕΕ έχει δημιουργήσει ένα σταθερό και αξιόπιστο νομικό πλαίσιο για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και ένα πρότυπο σε παγκόσμιο επίπεδο.»⁶

³ Αν όχι την αποκλειστική δραστηριότητα, για παράδειγμα στην περίπτωση των παρόχων υπηρεσιών κοινοχρησίας δεδομένων δυνάμει του άρθρου 9 στοιχείο β) της ΠΔΔ, η οποία αναφέρεται αποκλειστικά σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα.

⁴ Για παράδειγμα, σε περίπτωση απουσίας κατάλληλων εγγυήσεων προστασίας των δεδομένων, η συλλογή των δεδομένων θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για την κατάρτιση αναλυτικών προφίλ φυσικών προσώπων και τη χρήση τους κατά τρόπο που θα υπονομεύει τα συμφέροντά τους (π.χ. τιμολογιακές διακρίσεις ή χειραγώγηση στο πλαίσιο εκλογικών εκστρατειών). Βλ. υποσημείωση 60 στη σελίδα 31 της κοινής γνωμοδότησης, σχετικά με τον κίνδυνο χρήσης δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για μη συναφείς σκοπούς.

⁵ Οδηγία (ΕΕ) 2019/1024 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Ιουνίου 2019, για τα ανοικτά δεδομένα και την περαιτέρω χρήση πληροφοριών του δημόσιου τομέα, ΕΕ, L 172, της 26.6.2019, σ. 56.

⁶ Αιτιολογική έκθεση, σελίδα 1.

Διασφάλιση της συνεκτικότητας μεταξύ της ΠΔΔ και του κεκτημένου της ΕΕ στον τομέα της προστασίας των δεδομένων

Ωστόσο, όπως επισημαίνεται στην κοινή γνωμοδότηση, η ΠΔΔ **εμπεριέχει αρκετές σημαντικές ανακολουθίες σε σχέση με τον ΓΚΠΔ, ανεξαρτήτως της δήλωσης στην αιτιολογική σκέψη ότι «δεν θίγει» τον ΓΚΠΔ⁷.**

Το ΕΣΠΔ επισημαίνει ότι οι εν λόγω ανακολουθίες δεν έχουν μέχρι στιγμής αντιμετωπισθεί στο σχέδιο έκθεσης της ITRE της 26ης Μαρτίου 2021⁸. Ωστόσο, το ΕΣΠΔ εκφράζει την ικανοποίησή του για το γεγονός ότι ορισμένα κρίσιμα ζητήματα που εγείρει η κοινή γνωμοδότηση αντιμετωπίζονται στο συμβιβαστικό κείμενο της προεδρίας του Συμβουλίου της 30ής Μαρτίου 2021⁹.

Για την αντιμετώπιση αυτών των ανακολουθιών, καλούμε τους συννομοθέτες να εξετάσουν προσεκτικά τα ακόλουθα θέματα¹⁰:

- Πρώτον, θα πρέπει να διευκρινιστεί η **«αλληλεπίδραση» μεταξύ της ΠΔΔ και του ΓΚΠΔ** βάσει του άρθρου 1 της ΠΔΔ, λαμβάνοντας υπόψη τον ΓΚΠΔ ως κανονισμό που παρέχει τα «συστατικά στοιχεία» για οποιοδήποτε στιβαρό και αξιόπιστο νομικό πλαίσιο.
- Δεύτερον, **οι ορισμοί/οι όροι** που χρησιμοποιούνται στην ΠΔΔ χρήζουν ολοκλήρωσης και τροποποιήσεων ώστε να συνάδουν με τον ΓΚΠΔ.
- Τρίτον, η ΠΔΔ **πρέπει να διευκρινίζει σαφώς ότι η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα θα πρέπει πάντοτε να βασίζεται σε κατάλληλη νομική βάση δυνάμει του άρθρου 6 του ΓΚΠΔ**, καθώς και σε συγκεκριμένη παρέκκλιση δυνάμει του άρθρου 9 όταν η επεξεργασία αφορά ειδικές κατηγορίες δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.
- Τέταρτον, ως προϋπόθεση για ένα σαφές νομικό πλαίσιο, **οι διατάξεις της ΠΔΔ θα πρέπει να προσδιορίζουν εάν αναφέρονται σε δεδομένα μη προσωπικού χαρακτήρα, σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα ή σε αμφότερες τις κατηγορίες δεδομένων**, καθώς και να ορίζουν ότι στην περίπτωση **«μεικτών συνόλων δεδομένων»** εφαρμόζεται ο ΓΚΠΔ¹¹.
- Πέμπτον, η συνταγματική απαίτηση (δυνάμει του άρθρου 16 παράγραφος 2 ΣΛΕΕ), σύμφωνα με την οποία **οι ανεξάρτητες εποπτικές αρχές που συστάθηκαν δυνάμει του ΓΚΠΔ (οι αρχές προστασίας δεδομένων) είναι οι ορισθείσες αρμόδιες αρχές για την προστασία των δεδομένων**

⁷ Βλ. ενότητα 3.2 της κοινής γνωμοδότησης.

⁸ Είναι διαθέσιμο [εδώ](#).

⁹ Είναι διαθέσιμο [εδώ](#).

¹⁰ Βλ. ενότητα 3.2 της κοινής γνωμοδότησης, όπου εξαρχής υπενθυμίζεται ότι τα εν λόγω κρίσιμα σημεία αναπτύχθηκαν περαιτέρω στην κοινή γνωμοδότηση.

¹¹ Οσάκις **σύνολα δεδομένων συνδυάζουν δεδομένα προσωπικού και μη προσωπικού χαρακτήρα**, η ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο *Κατευθυντήριες γραμμές για τον κανονισμό σχετικά με ένα πλαίσιο για την ελεύθερη ροή των δεδομένων μη προσωπικού χαρακτήρα στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, COM/2019/250 final, επισημαίνει ότι «εάν το μέρος του συνόλου δεδομένων που αφορά τα δεδομένα μη προσωπικού χαρακτήρα και το μέρος που αφορά τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα είναι "άρρηκτα συνδεδεμένα", τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις προστασίας των δεδομένων που απορρέουν από τον γενικό κανονισμό για την προστασία δεδομένων εφαρμόζονται πλήρως σε ολόκληρο το μεικτό σύνολο δεδομένων, ακόμη και όταν τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα αντιπροσωπεύουν μικρό μόνο μέρος του συνόλου δεδομένων.»

προσωπικού χαρακτήρα και για τη διευκόλυνση της ελεύθερης ροής τους, θα πρέπει να αντικατοπτρίζεται στην ΠΔΔ.

Αυτό σημαίνει ότι οι **αρχές προστασίας δεδομένων πρέπει να είναι οι κύριες αρμόδιες αρχές στο πλαίσιο της ΠΔΔ και στο μέτρο που αυτή αφορά δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα**, λαμβάνοντας υπόψη τους φορείς του δημόσιου τομέα, τους περαιτέρω χρήστες, τους παρόχους υπηρεσιών κοινοχρησίας δεδομένων, τους χρήστες δεδομένων, τις οργανώσεις αλτρουισμού δεδομένων που επεξεργάζονται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, καθώς και για την κατάρτιση κατευθυντηρίων γραμμών σχετικά με τις τεχνολογίες για τη βελτίωση της προστασίας της ιδιωτικής ζωής ή σχετικά με τα συστήματα διαχείρισης πληροφοριών προσωπικού χαρακτήρα με στόχο την προώθηση της υπεύθυνης καινοτομίας στον τομέα των δεδομένων.

Όπως υπενθυμίζεται στην κοινή γνωμοδότηση¹², «[Ο]σον αφορά τις αρμοδιότητες και τα καθήκοντά τους δυνάμει του ΓΚΠΔ, οι αρχές προστασίας δεδομένων διαθέτουν ήδη εμπειρογνωσία στον τομέα παρακολούθησης της συμμόρφωσης της επεξεργασίας δεδομένων, στον τομέα του ελέγχου συγκεκριμένων δραστηριοτήτων επεξεργασίας δεδομένων και της κοινοχρησίας δεδομένων, στην εκτίμηση της καταλληλότητας των μέτρων για τη διασφάλιση υψηλού επιπέδου ασφάλειας για την αποθήκευση και τη διαβίβαση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, καθώς και στον τομέα της προαγωγής της ευαισθητοποίησης των υπεύθυνων επεξεργασίας και των εκτελούντων την επεξεργασία όσον αφορά τις υποχρεώσεις τους σχετικά με την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.» Φυσικά, η αποτελεσματική εκτέλεση των νέων καθηκόντων δυνάμει της ΠΔΔ, τα οποία πρωτίστως ανατίθενται στις ανεξάρτητες αρχές προστασίας δεδομένων και στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο προστασίας δεδομένων, σύμφωνα με το άρθρο 16 παράγραφος 2 ΣΛΕΕ, απαιτεί τη διάθεση κατάλληλων ανθρώπινων και οικονομικών πόρων, καθώς και πόρων τεχνολογίας των πληροφοριών.

Το ΕΣΠΔ εκφράζει συναφώς την ικανοποίησή του για τη διατύπωση του άρθρου 3 παράγραφος 1 του συμβιβαστικού κειμένου του Συμβουλίου και τη συγκεκριμένη αναφορά στις εξουσίες των εποπτικών αρχών. Για λόγους σαφήνειας, και εν γνώσει της διακριτικής ευχέρειας των συννομοθετών, το ΕΣΠΔ συνιστά την προσθήκη στο νομικό κείμενο της ΠΔΔ (άρθρο 1), της ακόλουθης φράσης του άρθρου 1 παράγραφος 3 της συμβιβαστικής πρότασης του Συμβουλίου (προστίθενται οι λέξεις με έντονους χαρακτήρες: **«αρμοδιοτήτων και»**):

*«Το ενωσιακό και το εθνικό δίκαιο προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα θα εφαρμόζεται σε κάθε επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που συνδέεται με τον παρόντα κανονισμό. Ειδικότερα, ο παρών κανονισμός δεν θίγει τον κανονισμό (ΕΕ) 2016/679 και την οδηγία 2002/58/ΕΚ, συμπεριλαμβανομένων των **αρμοδιοτήτων και των εξουσιών των εποπτικών αρχών**. Σε περίπτωση σύγκρουσης μεταξύ των διατάξεων του παρόντος κανονισμού και του ενωσιακού δικαίου προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, υπερισχύει το δεύτερο. Ο παρών κανονισμός δεν δημιουργεί νομική βάση για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.»*

Το ΕΣΠΔ καλεί περαιτέρω τους συννομοθέτες να διασφαλίσουν ότι η γενική σύστασή του αναφορικά με τις ορισθείσες αρμόδιες αρχές και τη διακυβέρνηση σε επίπεδο Ένωσης

¹² Βλ. παράγραφο 153 της κοινής γνωμοδότησης.

αντανακλάται στην ανάπτυξη των αντίστοιχων θέσεων τους σχετικά με την πρόταση της Επιτροπής και ότι, ως εκ τούτου, συμπεριλαμβάνεται ρητά στο νομικό κείμενο της ΠΔΔ.

Ειδικότερα, λαμβάνοντας υπόψη τους ορισμούς που περιέχονται στην ΠΔΔ

Η κοινή γνωμοδότηση επισημαίνει ότι **οι ορισμοί που προβλέπονται στον ΓΚΠΔ χρήζουν εφαρμογής και δεν θα πρέπει να τροποποιούνται ή να καταργούνται σιωπηρώς με την ΠΔΔ, καθώς αυτό θα προκαλούσε σύγχυση στους ορισμούς αμφοτέρων των εν λόγω νομικών πλαισίων και, ως εκ τούτου, θα δημιουργούσε ανασφάλεια δικαίου**¹³. Περαιτέρω, οι νέοι ορισμοί που θεσπίζονται στην ΠΔΔ, στο μέτρο που συνδέονται με την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, δεν θα πρέπει να περιέχουν «κανόνες» ασύμβατους με τον ΓΚΠΔ¹⁴. Πρόκειται για ένα κρίσιμο ζήτημα, επί του οποίου το ΕΣΠΔ εφιστά την προσοχή των συννομοθετών.

Αφενός, η ΠΔΔ θα πρέπει να περιέχει τους ορισμούς για τα «δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα», το «υποκείμενο των δεδομένων», τη «συγκατάθεση» και την «επεξεργασία» που παραπέμπουν στους ορισμούς του ΓΚΠΔ¹⁵. αφετέρου, οι ορισμοί της ΠΔΔ για τα «μεταδεδομένα», τον «κάτοχο δεδομένων», τον «χρήστη δεδομένων», την «κοινοχρησία δεδομένων», τον «αλτρουισμό δεδομένων» θα πρέπει να τροποποιηθούν ώστε να αποφευχθούν ανακολουθίες και περιπτώσεις νομικής ανασφάλειας, καθώς και να συνάδουν με τη «φύση των διακυβευόμενων δικαιωμάτων», ήτοι με τον προσωπικό χαρακτήρα του δικαιώματος προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ως δικαιώματος που συνδέεται με το εκάστοτε πρόσωπο¹⁶, καθώς και ως αναπαλλοτρίωτο δικαιώματος από το οποίο «δεν χωρεί παραίτηση» και το οποίο δεν μπορεί να καταστεί αντικείμενο περιουσιακής φύσεως δικαιωμάτων¹⁷.

Συναφώς, το ΕΣΠΔ εκφράζει τη λύπη του για την αναφορά σε «κοινοχρησία, διασύνδεση ή εμπορία δεδομένων» η οποία προστέθηκε στο συμβιβαστικό κείμενο του Συμβουλίου σε σχέση με τον ορισμό του «παρόχου υπηρεσιών κοινοχρησίας δεδομένων», καθώς, στο μέτρο που αφορά δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, παραπέμπει στην ιδέα της νομιμοποίησης της εμπορίας τους και, ως εκ τούτου, δεν συνάδει με τον προσωπικό χαρακτήρα του δικαιώματος προστασίας των προσωπικών δεδομένων. Πράγματι, δεδομένου ότι η προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα που προστατεύεται από το άρθρο 8 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, και έχοντας υπόψη ότι ένας από τους κύριους σκοπούς του ΓΚΠΔ είναι να παρέχει στα υποκείμενα των δεδομένων έλεγχο επί των προσωπικών τους δεδομένων, **το ΕΣΠΔ επαναλαμβάνει ότι τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα δεν μπορούν να θεωρηθούν «εμπορεύσιμα αγαθά». Μια σημαντική συνέπεια της εν λόγω ρύθμισης είναι ότι, ακόμη και αν το υποκείμενο των δεδομένων**

¹³ Βλ. υποενότητα 3.2.Β. της κοινής γνωμοδότησης.

¹⁴ Βλ. παράγραφο 44 της κοινής γνωμοδότησης.

¹⁵ Βλ. συναφώς, συμβιβαστικό κείμενο του Συμβουλίου της 30ής Μαρτίου 2021.

¹⁶ Βλ. παράγραφο 34 της κοινής γνωμοδότησης, η οποία παραπέμπει στο άρθρο 8 του Χάρτη: «1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν. 2. Η επεξεργασία αυτών των δεδομένων πρέπει να γίνεται νομίμως για καθορισμένους σκοπούς και με βάση τη συγκατάθεση του ενδιαφερομένου, ή για άλλους θεμιτούς λόγους που προβλέπονται από το νόμο.»

¹⁷ Βλ. συναφώς παράγραφο 118 της κοινής γνωμοδότησης: «το σαφές κίνητρο 'κοστολόγησης' των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα αυξάνει επίσης τη σημασία της συμμόρφωσης προς την προστασία δεδομένων», και υποσημείωση 54: «Συναφώς, το ΕΣΠΔ αναπτύσσει κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τη συλλογή και τη χρήση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα έναντι οικονομικού ανταλλάγματος.» Βλ. επίσης υποσημείωση 61 στη σελίδα 30 της κοινής γνωμοδότησης.

έχει τη διακριτική ευχέρεια να συμφωνήσει στην επεξεργασία των προσωπικών του δεδομένων, εντούτοις δεν δύναται να παραιτηθεί από τα θεμελιώδη δικαιώματά του¹⁸. Μια επιπλέον συνέπεια είναι ότι ο υπεύθυνος επεξεργασίας στον οποίο έχει δοθεί η συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων για την επεξεργασία των προσωπικών του δεδομένων δεν έχει δικαίωμα «κοινοχρησίας» ή «εμπορίας» δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (υπό την έννοια «εμπορεύσιμου αγαθού») κατά τρόπο που θα έχει ως αποτέλεσμα οι εν λόγω πράξεις να μη συνάδουν με το σύνολο των εφαρμοστέων αρχών και κανόνων προστασίας δεδομένων.

Ως παράδειγμα διάταξης που ενδέχεται να επιτρέπει ερμηνεία η οποία δεν συνάδει με τον προαναφερθέντα «προσωπικό χαρακτήρα», το άρθρο 2 παράγραφος 5 της ΠΔΔ ορίζει τον «κάτοχο δεδομένων» (περιλαμβανομένων των νομικών προσώπων) ως έχοντα, μεταξύ άλλων, το δικαίωμα να χορηγεί πρόσβαση σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα τα οποία βρίσκονται υπό τον έλεγχό του, ή να τα κοινοποιεί¹⁹. Συναφώς, το ΕΣΠΔ επισημαίνει ότι ο ΓΚΠΔ εγγυάται σε κάθε φυσικό πρόσωπο το δικαίωμα προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα θέτοντας σε εφαρμογή ένα σύστημα ελέγχων και ισορροπιών για την προστασία των φυσικών προσώπων οσάκις τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που τους αφορούν τυγχάνουν επεξεργασίας²⁰. Η επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα πρέπει να συμμορφώνεται προς τις αρχές (στις οποίες περιλαμβάνονται: η νομιμότητα, η αντικειμενικότητα και η διαφάνεια, ο περιορισμός του σκοπού, η ελαχιστοποίηση των δεδομένων και η ακρίβεια) και τους κανόνες, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων των υποκειμένων των δεδομένων (για παράδειγμα το δικαίωμα στην ενημέρωση, συμπεριλαμβανομένης της ενημέρωσης σχετικά με την κατάρτιση προφίλ που αφορά το υποκείμενο των δεδομένων· το δικαίωμα πρόσβασης· το δικαίωμα διόρθωσης· το δικαίωμα διαγραφής· το δικαίωμα να μη υπόκειται σε πλήρως αυτοματοποιημένη διαδικασία λήψης απόφασης με σημαντικές επιπτώσεις στο υποκείμενο των δεδομένων) από τα οποία δεν είναι δυνατή η παραίτηση από το υποκείμενο των δεδομένων. Συναφώς, το ΕΣΠΔ επισημαίνει ότι, αντί να αναφέρεται σε νομικό πρόσωπο το οποίο «έχει το δικαίωμα να χορηγεί πρόσβαση σε [...] δεδομένα [...] προσωπικού χαρακτήρα [...] ή να τα κοινοποιεί», ο ορισμός του κατόχου δεδομένων θα έπρεπε, εφόσον διατηρηθεί, να αναφέρεται στην επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και τους όρους αυτής σύμφωνα με το ισχύον δίκαιο προστασίας δεδομένων²¹.

Όπως ορίζεται στην προταθείσα διατύπωση του άρθρου 1 ΠΔΔ, στο μέτρο που αφορά τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, το δίκαιο προστασίας δεδομένων υπερισχύει (σε περίπτωση σύγκρουσης κανόνων)²². Ωστόσο, **είναι σημαντικό να αποφεύγεται η σύγκρουση κανόνων ή ερμηνευτικών**

¹⁸ Βλ. κατευθυντήριες γραμμές 2/2019 του ΕΣΠΔ για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα σύμφωνα με το άρθρο 6 παράγραφος 1 στοιχείο β) του ΓΚΠΔ στο πλαίσιο της παροχής επιγγραμμικών υπηρεσιών σε υποκείμενα δεδομένων, οι οποίες διατίθενται στην ακόλουθη διεύθυνση: https://edpb.europa.eu/sites/default/files/files/file1/edpb_guidelines-art_6-1-b-adopted_after_public_consultation_el.pdf

¹⁹ Βλ. παραγράφους 29-31 της κοινής γνωμοδότησης. Βλ. επίσης την ασαφή αναφορά στα δεδομένα «τους» δυνάμει του άρθρου 11 σημείο 6, του άρθρου 19, καθώς και του άρθρου 19 παράγραφος 1 στοιχείο α), η οποία επισημαίνεται και στην κοινή γνωμοδότηση.

²⁰ Βλ. παραγράφους 29 επ. της κοινής γνωμοδότησης.

²¹ Βλ. παράγραφο 31 της κοινής γνωμοδότησης.

²² Στο ίδιο πνεύμα, βλ. οδηγία (ΕΕ) 2019/770 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Μαΐου 2019, σχετικά με ορισμένες πτυχές που αφορούν συμβάσεις για την προμήθεια ψηφιακού περιεχομένου και ψηφιακών υπηρεσιών (ΕΕ, L 136, της 22.05.2019, σ. 1), άρθρο 3 παράγραφος 8: Η ενωσιακή νομοθεσία για την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ισχύει για όλα τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που υποβάλλονται σε επεξεργασία σε σχέση με συμβάσεις που αναφέρονται στην παράγραφο 1.

προσεγγίσεων για το σύνολο του κειμένου του κανονισμού, μεταξύ άλλων για τη βελτίωση της δυνατότητας ταχείας ανάγνωσης του νομικού κειμένου.

Υπό το πρίσμα αυτό, θα πρέπει να εισαχθεί ο ορισμός του όρου «άδεια» (από νομικές οντότητες για την περαιτέρω χρήση δεδομένων) προκειμένου να διευκρινισθεί πλήρως το είδος των δεδομένων τα οποία αφορά η εν λόγω άδεια. Όπως αναφέρεται στην κοινή γνωμοδότηση, θεωρούμε ότι, για λόγους σαφήνειας, ο όρος θα πρέπει να αναφέρεται μόνο στα δεδομένα μη προσωπικού χαρακτήρα²³.

Προβληματισμοί που συνδέονται με τα επιμέρους κεφάλαια της ΠΔΔ

Το ΕΣΠΔ προβληματίζεται επίσης έντονα σχετικά με τα «επιμέρους» κεφάλαια της ΠΔΔ (II, III και IV) και θα ήθελε να υπενθυμίσει ορισμένους από τους προβληματισμούς του στη συνέχεια:

- Όσον αφορά το κεφάλαιο II της ΠΔΔ, υπενθυμίζουμε ότι η κοινή γνωμοδότηση συνιστά να συμπεριληφθεί στο ουσιαστικό μέρος της ΠΔΔ η κανονιστική ρύθμιση που περιέχεται στην αιτιολογική σκέψη 7, ήτοι ότι «[...] τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας (ΕΕ) 2019/1024 [σημείωσή μας: και εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της ΠΔΔ] στο μέτρο που το καθεστώς πρόσβασης αποκλείει ή περιορίζει την πρόσβαση σε τέτοια δεδομένα για λόγους προστασίας της ιδιωτικής ζωής και της ακεραιότητας των φυσικών προσώπων, ειδικότερα σύμφωνα με τους κανόνες περί προστασίας δεδομένων»²⁴.

Αυτό σημαίνει ότι η ΠΔΔ θα εφαρμόζεται ειδικότερα στο πλαίσιο που διαμορφώνει η οδηγία για τα ανοικτά δεδομένα σύμφωνα με το άρθρο 1 παράγραφος 2 στοιχείο η): «σε έγγραφα στα οποία η πρόσβαση απαγορεύεται ή περιορίζεται δυνάμει των καθεστώτων πρόσβασης για λόγους προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, και τμήματα εγγράφων που είναι προσβάσιμα δυνάμει των εν λόγω καθεστώτων και περιέχουν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα η περαιτέρω χρήση των οποίων είναι ασυμβίβαστη, βάσει νόμου, με τη νομοθεσία σχετικά με την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ή διότι υπονομεύουν την προστασία της ιδιωτικής ζωής και της ακεραιότητας του ατόμου, ιδίως σύμφωνα με το ενωσιακό ή εθνικό δίκαιο σχετικά με την προστασία των προσωπικών δεδομένων». Δεδομένης της ευαισθησίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που διακυβεύονται, προκειμένου να διασφαλισθεί ότι δεν θα μειωθούν το επίπεδο προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στην ΕΕ ούτε η ασφάλεια δικαίου, η κοινή γνωμοδότηση συνιστά την ευθυγράμμιση του κεφαλαίου II της πρότασης προς τους ισχύοντες κανόνες περί προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που περιέχονται στον ΓΚΠΔ και στην οδηγία για τα ανοικτά δεδομένα. Εναλλακτικά, η κοινή γνωμοδότηση καλεί τους συννομοθέτες να εξετάσουν το ενδεχόμενο εξαίρεσης των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από το πεδίο εφαρμογής του παρόντος κεφαλαίου²⁵.

Ειδικότερα, η παρούσα οδηγία δεν θίγει τις διατάξεις του κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 και της οδηγίας 2002/58/ΕΚ. Σε περίπτωση σύγκρουσης μεταξύ των διατάξεων της παρούσας οδηγίας και του ενωσιακού δικαίου για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, υπερισχύει το δεύτερο.

²³ Βλ. παραγράφους 47 επ. της κοινής γνωμοδότησης.

²⁴ Βλ. παράγραφο 69 της κοινής γνωμοδότησης.

²⁵ Βλ. παράγραφο 71 της κοινής γνωμοδότησης.

Επιπλέον, καθώς η συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων ενδέχεται να θεωρηθεί ότι δεν χορηγήθηκε ως προϊόν ελεύθερης βούλησής του λόγω της ανισορροπίας ισχύος που συχνά χαρακτηρίζει τη σχέση μεταξύ του υποκειμένου των δεδομένων και των δημόσιων αρχών, η κοινή γνωμοδότηση εκφράζει προβληματισμούς σχετικά με το άρθρο 5 παράγραφος 6 της ΠΔΔ,²⁶ και, ευρύτερα, καλεί τους συννομοθέτες **να αποσαφηνίσουν στην πρόταση κατάλληλα μοντέλα «συμμετοχής του πολίτη», μέσω των οποίων τα φυσικά πρόσωπα θα έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν, με ανοικτό και συνεργατικό τρόπο, στη διαδικασία καθορισμού σεναρίων που θα επιτρέπουν την περαιτέρω χρήση των προσωπικών δεδομένων που τα αφορούν, εφαρμόζοντας μια προσέγγιση από τη βάση προς την κορυφή όσον αφορά την υλοποίηση έργων ανοικτών δεδομένων.**

Η κοινή γνωμοδότηση συνιστά επίσης την **τροποποίηση της ΠΔΔ προκειμένου να διευκρινισθεί ότι η περαιτέρω χρήση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στην κατοχή φορέων του δημόσιου τομέα είναι επιτρεπτή μόνον εφόσον βασίζεται στο ενωσιακό δίκαιο ή στο δίκαιο κράτους μέλους** το οποίο καθορίζει κατάλογο συμβατών σκοπών για την εκπλήρωση των οποίων είναι δυνατή η νόμιμη εξουσιοδότηση για περαιτέρω επεξεργασία, ή θεσπίζει ένα αναγκαίο και αναλογικό μέτρο στο πλαίσιο της δημοκρατικής κοινωνίας που εγγυάται την εκπλήρωση των αναφερόμενων στο άρθρο 23 του ΓΚΠΔ σκοπών²⁷.

Το ΕΣΠΔ υπενθυμίζει περαιτέρω ότι η συμπερίληψη δεδομένων τα οποία βρίσκονται στην κατοχή φορέων του δημόσιου τομέα και προστατεύονται για λόγους στατιστικού απορρήτου στο πεδίο εφαρμογής του κεφαλαίου II της ΠΔΔ, σύμφωνα με το άρθρο 3 παράγραφος 1 στοιχείο β), ενέχει τον κίνδυνο σύγκρουσης με την αρχή ότι τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που συλλέγονται για στατιστικό σκοπό χρησιμοποιούνται αποκλειστικά για τον συγκεκριμένο σκοπό²⁸. Ο σεβασμός της εν λόγω αρχής είναι ζωτικής σημασίας για να μην υπονομεύεται η εμπιστοσύνη του ενδιαφερόμενου προσώπου όταν αυτό παρέχει τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν για στατιστικούς σκοπούς²⁹.

• Όσον αφορά το κεφάλαιο III, η ΠΔΔ θα πρέπει να ορίζει μεταξύ των όρων για την παροχή υπηρεσίας/-ιών κοινοχρησίας δεδομένων, ότι ο πάροχος πρέπει να εφαρμόζει διαδικασίες που θα διασφαλίζουν τη συμμόρφωση προς το ενωσιακό και το εθνικό δίκαιο περί προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, συμπεριλαμβανομένων διαδικασιών για τη διασφάλιση της άσκησης των δικαιωμάτων των υποκειμένων των δεδομένων. Ειδικότερα, ο πάροχος θα θέτει στη

²⁶ Το άρθρο 5 παράγραφος 6 έχει ως εξής: «Όταν δεν είναι δυνατή η χορήγηση του δικαιώματος περαιτέρω χρήσης δεδομένων σύμφωνα με τις υποχρεώσεις που ορίζονται στις παραγράφους 3 έως 5 και δεν υπάρχει άλλη νομική βάση για τη διαβίβαση των δεδομένων βάσει του κανονισμού (ΕΕ) 2016/679, ο φορέας του δημόσιου τομέα βοηθά τους περαιτέρω χρήστες να ζητήσουν τη συγκατάθεση των υποκειμένων των δεδομένων και/ή την άδεια των νομικών οντοτήτων των οποίων τα δικαιώματα και τα συμφέροντα ενδεχομένως θίγονται από την εν λόγω περαιτέρω χρήση, εφόσον αυτό είναι εφικτό χωρίς δυσανάλογο κόστος για τον δημόσιο τομέα. Σε αυτό το καθήκον τους μπορούν να επικουρούνται από τους αρμόδιους φορείς που αναφέρονται στο άρθρο 7 παράγραφος 1.»

²⁷ Βλ. παράγραφο 77 της κοινής γνωμοδότησης. Βλ. επίσης παραγράφους 75 και 76 της κοινής γνωμοδότησης.

²⁸ Βλ. αιτιολογική σκέψη 27 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 223/2009 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Μαρτίου 2009, σχετικά με τις ευρωπαϊκές στατιστικές, καθώς και το άρθρο 4 παράγραφοι 1 και 2 της σύστασης του Συμβουλίου της Ευρώπης αριθ. R (97)18 σχετικά με την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που συλλέγονται και υποβάλλονται σε επεξεργασία για στατιστικούς σκοπούς.

²⁹ Βλ. υποσημείωση 36 της κοινής γνωμοδότησης.

διάθεση του υποκειμένου των δεδομένων εύκολα προσβάσιμα εργαλεία τα οποία θα του παρέχουν τη δυνατότητα όχι μόνον να χορηγεί, αλλά και να *ανακαλεί* τη συγκατάθεσή του, καθώς και εργαλεία τα οποία θα του παρέχουν πλήρη εικόνα του τρόπου και του συγκεκριμένου σκοπού για τον οποίο ανταλλάσσονται τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν³⁰.

Επιπλέον, η ΠΔΔ θα υπενθυμίζει την **υποχρέωση της κατά περίπτωση εκτέλεσης εκτίμησης αντικτύπου σχετικά με την προστασία των δεδομένων σύμφωνα με το άρθρο 35 του ΓΚΠΔ** και, σε περίπτωση υπολειπόμενων υψηλών κινδύνων για τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα, της διαβούλευσης με την αρχή προστασίας δεδομένων πριν από την επεξεργασία σύμφωνα με το άρθρο 36 του ΓΚΠΔ³¹.

• **Οι ίδιες απαιτήσεις θα πρέπει να καθορίζονται από την ΠΔΔ σε σχέση με τις οργανώσεις αλτρουισμού δεδομένων**³². Οι εν λόγω εγγυήσεις προστασίας δεδομένων πρέπει να ενσωματωθούν στην ΠΔΔ και για λόγους σήμανσης -ως παρόχου υπηρεσιών κοινοχρησίας δεδομένων ή ως «οργανισμού αλτρουισμού δεδομένων αναγνωρισμένου στην ΕΕ»-, η οποία θα αποτελεί αντικείμενο μόχλευσης από τις εν λόγω νομικές οντότητες για τη χορήγηση της συγκατάθεσης του υποκειμένου των δεδομένων ώστε τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν να υποβληθούν σε επεξεργασία, καθόσον αυτό θα εικάζει ότι διασφαλίζεται υψηλό επίπεδο προστασίας των εν λόγω δεδομένων.

Υπό το πρίσμα των ανωτέρω, όπως επισημαίνεται στην κοινή γνωμοδότηση, **το ΕΣΠΔ θεωρεί ότι η δήλωση της γνωστοποίησης/καταχώρισης που προβλέπεται αντίστοιχα από την ΔΠΠ για τους παρόχους υπηρεσιών κοινοχρησίας δεδομένων και τις οργανώσεις αλτρουισμού δεδομένων δεν παρέχει μια επαρκώς αυστηρή διαδικασία ολοκληρωμένου ελέγχου**, λαμβάνοντας υπόψη τις πιθανές επιπτώσεις που ενδέχεται να έχει για τα υποκείμενα των δεδομένων η εκτέλεση της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που τα αφορούν από τις εν λόγω οντότητες. Ως εκ τούτου, **το ΕΣΠΔ συνιστά τη διερεύνηση εναλλακτικών διαδικασιών οι οποίες θα πρέπει ιδίως να μεριμνούν για την πιο συστηματική ένταξη εργαλείων λογοδοσίας και συμμόρφωσης αναφορικά με την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα σύμφωνα με τον ΓΚΠΔ, ειδικότερα δε την εφαρμογή κώδικα δεοντολογίας ή μηχανισμού πιστοποίησης**³³.

Το ΕΣΠΔ εκφράζει τη λύπη του για το γεγονός ότι στο συμβιβαστικό κείμενο του Συμβουλίου της 30ής Μαρτίου 2021 προβλέπεται πλέον (ρητά) ότι η καταχώριση ως αναγνωρισμένων οργανώσεων αλτρουισμού δεδομένων δεν αποτελεί προϋπόθεση για την εκτέλεση δραστηριοτήτων αλτρουισμού δεδομένων, με αποτέλεσμα την περαιτέρω αποδυνάμωση των ελέγχων και των εγγυήσεων για τα υποκείμενα των δεδομένων αναφορικά με άκρως σημαντικές πτυχές της προστασίας δεδομένων. Οι εν λόγω εγγυήσεις είναι ιδιαίτερα σημαντικές και λόγω της ασάφειας του ορισμού του «αλτρουισμού δεδομένων» στην ΠΔΔ.

Επιπλέον, **η ΠΔΔ θα πρέπει να προβλέπει ακριβή ορισμό των «σκοπών γενικού συμφέροντος» που επιδιώκονται από τις οργανώσεις αλτρουισμού δεδομένων**³⁴. Εξάλλου, το «ευρωπαϊκό έντυπο συγκατάθεσης στον αλτρουισμό δεδομένων» για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από οργανώσεις αλτρουισμού δεδομένων θα πρέπει να καταρτιστεί κατόπιν

³⁰ Βλ. υποενότητα 3.4.1 και παράγραφο 147 της κοινής γνωμοδότησης.

³¹ Βλ. παράγραφο 147 της κοινής γνωμοδότησης.

³² Βλ. υποενότητα 3.5.1 της κοινής γνωμοδότησης.

³³ Βλ. παραγράφους 140 και 180 της κοινής γνωμοδότησης.

³⁴ Βλ. παραγράφους 159-160 και 170-171 της κοινής γνωμοδότησης.

διαβούλευσης με το ΕΣΠΔ, παρά με το (υπό σύσταση) ευρωπαϊκό συμβούλιο καινοτομίας δεδομένων³⁵.

- Η κοινή γνωμοδότηση επισημαίνει την απαίτηση της «ανεξαρτησίας» των παρόχων υπηρεσιών κοινοχρησίας δεδομένων, καθώς και της «ανεξαρτησίας» των οργανώσεων αλτρουισμού δεδομένων στην ΠΔΔ. Αναφορικά με τις οργανώσεις αλτρουισμού δεδομένων, η κοινή γνωμοδότηση συνιστά την **αποσαφήνιση της ανεξαρτησίας (π.χ. νομικής, οργανωτικής, οικονομικής) των οργανώσεων αλτρουισμού δεδομένων έναντι των κερδοσκοπικών οντοτήτων**³⁶. Έχοντας υπόψη τους παρόχους υπηρεσιών κοινοχρησίας δεδομένων, το ΕΣΠΔ επιθυμεί να τονίσει την αιτιολογική σκέψη 22 της ΠΔΔ: «[...] Οι εξειδικευμένοι διαμεσολαβητές δεδομένων οι οποίοι είναι ανεξάρτητοι τόσο από τους κατόχους όσο και από τους χρήστες δεδομένων μπορούν να διαδραματίσουν συντονιστικό ρόλο στην ανάδειξη νέων οικοσυστημάτων που βασίζονται σε δεδομένα, ανεξάρτητων από οποιονδήποτε παράγοντα με σημαντικό βαθμό ισχύος στην αγορά. [...]» Το ΕΣΠΔ επισημαίνει ότι αυτός ο τύπος ανεξαρτησίας των παρόχων υπηρεσιών κοινοχρησίας δεδομένων είναι ζωτικής σημασίας τόσο από την άποψη του ανταγωνισμού όσο και από την άποψη της προστασίας δεδομένων³⁷.

Συμπέρασμα

Εν κατακλείδι, το ΕΣΠΔ καλεί τους συννομοθέτες να αντιμετωπίσουν τα κρίσιμα σημεία που παρουσιάζονται αναλυτικά στην κοινή γνωμοδότηση, ώστε να αποτρέψουν το ενδεχόμενο η ΠΔΔ να δημιουργήσει ένα παράλληλο σύνολο κανόνων που δεν θα συνάδει με τον ΓΚΠΔ και με άλλες πράξεις του δικαίου της Ένωσης και θα έχει ως αποτέλεσμα τη θέσπιση ανεπαρκών εγγυήσεων για την προστασία των ενδιαφερομένων φυσικών προσώπων και μια σειρά από δυσκολίες όσον αφορά την πρακτική τους εφαρμογή.

Η παρούσα δήλωση υπενθυμίζει τα κύρια σημεία της κοινής γνωμοδότησης χωρίς να αποκλείει τη μελλοντική έκδοση μιας πιο αναλυτικής δήλωσης ή γνωμοδότησης σχετικά με τις μελλοντικές θέσεις των συννομοθετών.

Για το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Προστασίας Δεδομένων

Η Πρόεδρος

(Andrea Jelinek)

³⁵ Βλ. υποενότητα 3.5.5 της κοινής γνωμοδότησης.

³⁶ Βλ. παράγραφο 78 της κοινής γνωμοδότησης.

³⁷ Βλ. ειδικότερα: Δήλωση του ΕΣΠΔ σχετικά με τις επιπτώσεις της οικονομικής συγκέντρωσης στην προστασία δεδομένων, εγκριθείσα στις 27 Αυγούστου 2018, «Η αυξημένη συγκέντρωση της αγοράς στις ψηφιακές αγορές ενδέχεται να απειλήσει το επίπεδο της προστασίας δεδομένων και την ελευθερία που απολαμβάνουν οι καταναλωτές ψηφιακών υπηρεσιών»· δήλωση του ΕΣΠΔ σχετικά με τις επιπτώσεις των συγχωνεύσεων στην ιδιωτική ζωή, εγκριθείσα στις 19 Φεβρουαρίου 2020.